

д-р філос. наук, доцент **Фінін Г. І.**
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

ПОДОЛАННЯ ГЕНДЕРНОГО НЕСПРИЯТЛИВОГО КЛІМАТУ (CHILLY CLIMATE) В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ МІСТА

Гендерна справедливість в освіті – розкривається емансипаторське спрямування філософії фемінізму, гендерних досліджень та їх імплікації в освіті. Але у тоталітарних та демократичних суспільствах принципово відмінним є розуміння гендерної справедливості. Можна стверджувати, що професійна спеціалізація формує як типові жіночі професії (найбільш поширені серед жінок), так і професії змішаної типології, де пріоритет належить чоловікам.

У соціології праці професія визначається як соціально фіксована галузь можливого здійснення трудових функцій. У професії як предметного середовища діяльності можна виділити декілька ознак: по-перше, це тривалість виконання певних трудових функцій; по-друге, обов'язковість спеціальної освіти; по-третє, вираженість в системі професійних цінностей корпоративної етики і стилю поведінки; по-четверте, наявність професійного інтересу, реалізованого в системі професійних мотивів; і, нарешті, по-п'яте, ідентифікація соціального і професійного статусів в рамках професійної спеціалізації.

Показниками «життєздатності» професії є: а) її нерозривний зв'язок із керуючими впливами організаційної професійної структури; б) рівень професійної мобільності фахівця; в) можливість використання своєї професійної компетентності в інших професіях; г) вплив професії на рівень життя фахівця; д) стійке функціонування професійних об'єднань, що відстоюють життєво важливі корпоративні інтереси.

Якщо класифікувати жіночі професії з психофізіологічних і особистісних особливостей, то можна виділити наступні види їх спеціальностей:

- а) соціономічні (робота з людьми);
- б) сенсомоторні (операторська виконавча діяльність);
- в) сенсорні (виділення і фіксація професійно значущих символів на основі чуттєвого сприйняття);
- г) технологічні (дії за певним алгоритмом);

д) моторно-вольові (дії, пов'язані з фізичними та психологічними навантаженнями);

е) сенсорно-гностичні (поєднання чуттєвого сприйняття з аналітико-пізнавальною діяльністю).

Жінки цілком можуть конкурувати з чоловіками за багатьма спеціальностями. Але професійна дискримінація щодо жінки існує у багатьох освітніх середовищах. Професійна дискримінація (від лат. *discriminatio* відмінність) жінок означає їх будь-яке розрізнення, виключення, обмеження або позбавлення прав за ознакою статі, яке спрямоване на послаблення або зведення нанівець визнання, здійснення жінками в умовах соціального середовища, незалежно від їх сімейного стану, прав і основних свобод людини. Ця проблема характерна для ряду країн.

Діяльність жінки підконтрольна, її кар'єра проблематична, бо навряд чи «чоловіки-керівники» поступляться місцем, або «дозволяти стати над ними», або хоч би поряд тому, що це може бути «чоловіча» сфера діяльності. Роль жінки в освіті будь-якої країни має велике суспільне значення, бо освіта впливає на життя у місті, країні та в усьому світі, в цілому. Водночас освіта може впливати на життя сім'ї, психологію людини та дитини, структуру індустрії, соціальні та міжнаціональні відносини, на культуру.

Гендерна політика суспільства знаходить своє відображення в державних стандартах освіти, важливим компонентом яких є курикулум (навчальний план) підготовки фахівців. Розглядаючи «прихований курикулум» як джерело трансляції (як норма) різних типів соціальної нерівності й дискримінації, можна проаналізувати його детальніше на прикладі нерівності й дискримінації за ознакою статі. Останні два-три десятиліття вже накопичено певний масив досліджень з феміністської педагогіки або гендерного аналізу освіти як у західному світі, так і в пострадянському просторі [1-5].

Отже, прихований курикулум може бути інтерпретованим як мета-комунікація – сукупність дискурсивних практик, за допомогою яких здійснюється соціальний контроль. У цій царині піонерським і класичним вважається дослідження вербальних і невербальних комунікаційних практик в освіті Р. Холл та Б. Сендлер. Зокрема, указані автори довели, що переважаючі стилі викладання спираються на чоловічі способи спілкування. Комунікаційні процеси в освітніх закладах недооцінюють

жінок, їх спосіб вчитися й доводити свою думку. Численні приклади неоднакового ставлення вчителя (викладача) до хлопців і дівчат в класі, на перший погляд, здаються зовсім незначними й несуттєвими, але в комплексі створюють, за визначенням Холл і Сендлер, «несприятливий клімат» (*chilly climate*) для дівчат.

Подаємо приклади, що показують такий «несприятливий клімат»:

– викладачі демонструють своєю поведінкою, що їх очікування щодо рівня знань дівчат нижчі, ніж щодо хлопців;

– викладачі задають дівчатам найпростіші запитання (в основному фактологічного характеру), в той час як, звертаючись до хлопців, викладачі заохочують їх до критичного мислення, власної оцінки того чи іншого явища;

– у випадку добре виконаної роботи вчитель може сумніватися, перепитувати ученицю, чи працювала вона самостійно, чи ніхто їй не допомагав;

– у класі можна почути висловлювання про те, що жінки не мають здібностей до абстрактного мислення або нездатні опанувати техніку;

– дівчат рідше викликають, навіть якщо вони підводять руку, і частіше зупиняють їх під час відповіді;

– дівчатам менше допомагають, їх рідше критикують, проте й не так часто хвалять порівняно з хлопцями, а якщо й хвалять, то частіше похвала щодо їх зовнішності;

– якщо дівчина просить допомоги, учитель розцінює це як факт недостатнього знання матеріалу, у той час, хлопці в подібній ситуації сприймаються як розумні, допитливі, зацікавлені темою;

– юнакам надається більше часу для занять технікою, у комп'ютерних класах;

– від юнаків частіше очікують успіху й націлюють на успіх;

– у дівчат, навпаки, відзначають особливий феномен, «страх успіху», і цей стан властивий не тільки дівчаткам-підліткам: він характеризує всю норму жіночої поведінки в сучасній культурі.

Отже, дослідження вітчизняних та іноземних науковців свідчать про зростання ролі жінок у розв'язанні завдань з подолання гендерного несприятливого клімату (*chilly climate*) в освітньому середовищі міста. Значних зусиль потребує подальше визначення можливостей щодо використання іноземного і вітчизняного досвіду в процесі навчання та

практичній роботі педагогічних працівників для подолання гендерної асиметрії в системі освіти міста.

Література

1. Fesenko T., Fesenko G. Developing gender maturity models of project and program management system // Eastern-European Journal of Interorise Technologes. – 2017. – Vol. 3. (85). – P. 39–45.
2. Fesenko T. Developing maturity to gender oriented project management office / T. Fesenko, V. Shahov, G. Fesenko // Eastern-European Journal of Enterprise Technologies. – 2017. – Vol. 3. – Issue. 2(87). – P. 25–33.
3. Фесенко Г. Г. Гендерно-чутливі локації в урбанізованому просторі / Г. Г. Фесенко // Гендерний журнал «Я» / Гендерний інформаційно-аналітичний центр «КРОНА». – Харків : Нове слово, 2015. – № 2 (38). – С. 4–6.
4. Фінін Г. І. Модернізація навчальних і виховних практик військової освіти у добу глобалізації: автореф. дис... д-ра філос. наук. Харків, 2015. – 36 с.
5. Фінін Г. І. Гендерний вимір сучасної військової освіти // Гілея: науковий вісник. – Київ : ВІР УАН, 2013 – Вип. 72 (5) – С. 770–776.